

TAKÁCS IMRE:

Kútásás

A víz még mélyebben van,
ez csak a fekete föld —
teremne benne csörgő kukorica.
A víz még mélyebben van
ez csak sárga agyag —
formálhatnának belőle csörgő korsók.
A víz még mélyebben van
ez csak meszes kavics —
itt üti meg a guta a Barackfát.
A víz még mélyebben van
ez csak vörös kavics —
ez lapította agyon Zöld Ilonkát.
A víz még mélyebben van
ez csak rozsdás homok —
ki ne fusson alá, vigyázz, a kút.
No, itt már közel a víz,
könnyezni kezd az ásó —
eresztsem a tisztábbik ládát,
mama iszunk.

HEINZ RUSCH:

Nappali álmodozó

Éjjel sem álmodik soha,
mert úgy esik az ágyba mint a kő, s alszik, álomtalanul.
De nappal, az utca forgatagában,
a kertben egy fiatal cseresznyefa előtt, vagy ha a kezét a kilincsre teszi,
meglepi az álom.
Fehérre meszelt ház nyitott ablakain át
érett gyümölcsök illata árad.
Suhanó autók útjain feltárul
a messzeség erdősegeivel, tengerpartjával,
& kombinátok lüktető léletével.
Az álmodó nyitott szemmel néz körül,
s míg agya gondolkodik,
szívében gyökeret ereszt a jövőndő.
Majd felocsúdvá a jelenbe
hallja társai szavát,
a gépek vidám választát,
a sestetű acélt,
és tudja, hogy álma beteljesül.
BOLDOG BALÁZS FORDÍTÁSA

A két otthonos ember

Késő májusi délután van. A nap már nyugat felé fordult tüzküllős szekerevel. A fő utcai aszfaltját el-lepték a késő délutáni járókélők, a tág ablakos eszpresszó színes üveglapos asztalkái már úgyszólván teljesen foglaltak. Főképpen fiatal emberek ülnek benn, itt-ott egy-két leány társaságában, néhány fiatalabb házaspár gyermekével, idősebb férfi vagy asszony csupán néhol. Sehol sem beszélnek túlhangeszt, úgyhogy már a szomszédos asztaloknál is alig lehet a társalgók szavait kivenni. Legfeljebb egy leánykuncogás vagy dévaj kacagás csattan fel innen-onnan. A fekete ruhás, fehér kötényes kiszolgálónok fáradhatatlanul sűrűnek-forognak, s vizsik tálcán ide-oda a megrendelt feketekávé, konyakot, sört, fagy-laltot vagy gyümölcszörpöt vagy vissza a szennyes edényeket. Időnként egy-egy hívásra vagy szólításra odasietnek valamelyik asztalához, hogy elszámoljanak a távoznivaló és fizetni öhajtó vendéggel.

Én, Sárdival, akivel fél éve ismerkedtem meg itt, s délutáni találkozásainkkor melegevtem össze, vagy másfél óra, egy jobb sarki, kék üveglapos asztalkánál ülünk, s az újabb narancsszörpöt iszogatjuk. Közben egy-egy pillantást vetünk a széles utcai ablakok előtt sétálókra vagy egy-egy jellegzetesebb arcú eszpresszó vendégre, és folytatjuk beszélgetésünket. A napilapok cíkjeiről s az általános helyzet további alakulásáról. A közvetlen, mindenre rálapintó társalgásban annyira feloldódik a hangulat, hogy Sárdi, aki különben nem tárukózó, vastag barna szemöldökű, széles rokonszenves arcával hirtelen felém fordul, s váratlanul olyasmiről kezd beszélni, ami engem a legnagyobb mértékben meglep.

— Most olyasmit árulok el neked, amit eddig még senkinek sem mondtam el, s nem is fogom — kezd. — Megvallom, hetekig küszködtem magammal, hogy megtegyem-e? De mivel úgy éreztem, hogy valakinek végre beszélnem kell róla, s te állsz hozzám a legközelebb, úgy határoztam, hogy nem várok tovább. Talán nekem is könnyebb lesz, ha titkomat valakivel megoszthatom.

— Tehát ide hallgass — folytatja, nagy, dús, barna üstökű fejével közelebb hajolva. — Ugye, amikor innen eltávozunk, te azt hiszed, hogy én egyenesen hazamegyek, pedig dehogyan. Még sétálok egyet, s képzeletben ellátogatok másik otthonomba, az igazába. Mert ahol élek, nem az. Ott épp csak vagyok. Muszájból, kényszerűséből. Mert nem tudom magamat elhatárizni, hogy egy nap fölkeresjek és elmenjek. Lelkiismeretlenségem érzem, hogy ott hagyjam azt az asszonyt, aki majd tizenhét éven át kitartott mellettem, s dolgozott rám. Ott hagyjam, mert teljesen közömbös lett számomra, nem érzek iránta semmit, s még csak olyan témát sem találok, amiről elbeszélgetnék vele, pedig enélkül már-már kibírhatalan egymás mellett élni. Hogy ezt valahogy elviseljem, amikor tőled elválok, képzeletben el-ellátogatok másik otthonomba, egy túldoldali, dombtetőre kapaszkodó, festői épületsoros utca napsütötte, széles ablakos, sarki, világosbarna házába. Ott találkozom lelki kirándulásaimon kiválasztottammal: egy nyúlánk, csillogó fekete szemű teremtéssel, akinek szép, finom vonású arcát oly hozzáillően egészíti ki a homloka fölötti fekete hajkorona.

— Ő olyankor már ott vár a középső széles ablaknál, s ha megpillant, hogy jövök, felém mosolyog, integet a kezével, majd siet, hogy ajtót nyisson, beeressen, s karjával ötlelve, megcsókolja. Mily szépek számomra ezek a találkozások! Hát amikor még asztalhoz ülünk, s a meginduló beszélgetés közben fel-felcsendülő édes kacagása az egész lakást betölti. Hogy élvezem az ily pillanatokat! Én, aki már semmin sem tudok különben nevetni, aki a nevetésről már teljesen leszoktam.

— Igen, hozzá látogatok, hozzá menekülök, el-eljártázadok a gondolattal, hogy ott vagyok vele otthonunkban, az igazában — néha oly beleéléssel, hogy szinte már valóságként érzem, pedig utána vágva, az egészet csak elképelem, vele, aki élő valóság, akivel többször találkozom, akivel mindig örülünk az ily találkozásoknak, talán arra gondolva, hogy egyszer csakugyan valóság lesz belőle.

— Fantasztikus dolgokat beszél — szóltam közbe.

A varázsló fölnevet, a papírt letette egy üres székre. Furcsán viselkedhettem, mert egyideig szólanul figyelte a tekintetemet. Megfordult a fejében, hogy most hipnotizálni akar, biztosan azért néz ilyen méreven. Elhatároztam, hogy várok néhány másodpercet és fejbeágom az asztalon levő nehéz kristály hamutállal. Fejbeverem és jelentem, hogy ez egy varázsló, aki meg akart rontani. Régen megtörténtek a teheneket, hogy tej helyett vért adtak, most meg ez a modern rontó engem vett célba. Még a cigányasszonynál is rosszabb ez. Valószínűleg ijedten figyeltem a kémozdulatait, amint cigarettára gyújtott, mert az első szippantás után bejelentette: „Nem folytatom, mert magára ez rossz hatással van.” A bővöltől még nem szabadultam, a varázsló beszélt. Látja, mennyire nem szeretjük megnézni belső önünket. A rosszullét szélére sodródtunk, ha önvizsgálódás helyett a grafológia mondja meg tudományosan jellemünk néhány valóságos adatát.

Bocsánatot kérve mondtam, hogy varázslónak tartom, olyasvalaminek, mint a cigányasszonyt, aki egy kilo rozskenyér árért megjövendölte a sorsomat. Arra számítottam, hogy most vérig sértettem, fölugrik és bekésségben hagy. Tévedtem. A tudatlanságnak és az együgyűeknek kijáró nyugalommal magyarázta el, hogy a grafológia nem varázslat, s nem tevénytérjósításos kenyérkereset, hanem tudomány. Még akkor is az, ha az én tájékozottságom eddig még nem jutott el. Ha esetleg elveimmel nem egyezik, attól még tudomány az, amit ő most rajtam, velem kapcsolatosan bemutatott.

Vitatkoztunk. Egyszer csak azt mondja, győzőn meg engem más valaki. Telefonáltunk egy ismerős orvosnak, aki hajlandó volt estére

vendégül látni. Megörültem a szerencsének és szívesen mentem. A kiadós beszélgetés végén házigazdám áthívott egy másik szobába. Szabadkozott, hogy nincsen rendelése, de mivel nem praktikóz... kért, hogy az elem rakott képekből válasszam ki azokat, amelyek nekem tetszenek. Ellenvetés nélkül, gondos tanulmányozással szedegtettem a képeket. Ismerősöm végül közölte, hogy elég lesz. Maga elé rakta az általam kiválasztott képeket és az asztal szíve felé nézett. Megkerdezte még, hogy sértődős természetű ember vagyok-e. Közöltem vele, hogy az a helyzettől függ. Ha nagyon önérzeten rügdösnek szeretném lehánytani a sértegetőt.

Föltámadt a gyanúm viszont; úgy látszik, ez is varázsló, csak eddig még erről nem tudtam. A pihenésem utolsó napján keveredtem bele ilyen képtelen helyzetekbe. Miért engedtem magam az orromnál fogva vezetni? Megszakadt az elmékedésem, mert ismerősöm elkezdte a valóságos káderjellemezést. Talán tíz-tizenkét percig beszélt. Meggyőzően, tapintatosan és nem az előbbi sorrendben, de lényegileg ugyanazt mondta el, amit a grafológus. Közbeszólás nélkül ültem és figyeltem, hogyan forgatja az agyvelőmet, idegeimet, hogyan járkal bennem belül, ahová én még csak bepillantani se igen merek. Amikor mondanivalóját befejezte, megkerdezte, hogy mi a véleményem?

Elfogadtam mindazt, amit elmondott. Megjegyeztem, hogy a pszichiatríria is tudomány, s nem a bolondok számára funkcionál. Ez éppen olyan ostoba tévhit, mint régen a tehénrontás.

Végül azt tanácsolta, hogy a személyzeti jellemzéseknél, meg az egyetemi felvételeknél a tudományos jellemrajzot vesszük be. Annyira meglepett a javaslat, hogy elfeledkezve az illendősegről, nyersen rákerdeztem: „Komolyan

A festőművész és a keresztes lovagok

Idő: 1919. augusztus 5. Színhely: Szatymaz. Egy földespadlójú falusi szobában Kukovetz Nana festőművész egy festőállványra szerelt festményen fest.

Julis: (ijedten be) Jaj, istenem!
Nana: Mj baj, Julis?

Julis: A szomszédasszony azt mondja, hogy a fehérek bejöttek a faluba.

Nana: Magának nincs mitől félnie. Hisz semmit se csináltak.

Julis: Aki szegény, annak mind félni kell, akár csináltak valamit, akár nem. Maga is jobban tenné, ha menekülne.

Nana: Miért és ugyan hogyan?

Julis: Hát mert a direktorium parancsára festette a kultúrelőadáshoz a díszletet.

Nana: Az csak nem bűn?

Julis: Ezeknek minden az.

Nana: Szívesen mennék Szegedre az anyámmal, de a franciák nem engednek be. Májhova meg hova mennek?

Julis: Azt mondják, hogy a fehér tisztek összefogdosák a kommunistákat, meg mindenkit, aki kapcsolatban áll velük és kivégzik őket. A szomszédasszony azt mondja, hogy a falu szélén már akasztottak is.

Nana: Hagyjam itt ezt a képet befejezetlenül? Nem. Maradok.

Julis: Hát ahogyan gondja. (El. Nana tovább fest.)

1. hang: (kivülről): Kukovetz Nanát keressük. (Csend.) Ugyis tudjuk, hogy itt van. Hiába hallgat.

2. hang: Beszélj az anvad istenit, mert golyót ereszték beléd.

Julis: Ott bent van. (Thurzó, Bibó és Bicskei hadnagyok be.)

Thurzó: Kukovetz Nana?

Nana: Igen, de maga kicoda?

Thurzó: Itt most én kerdezek és maga felel.

Bicskei: Ugyan, Zoli! Hogy lehetsz ilyen udvariatlan? Egy magyar királyi honvédtiszt egy falusi földesszobában a piszkos bolsevik család közepebe is úriember marad.

Bibó: Úgy van. Engedje meg, művész, hogy bemutakozzam és bemutassam a bajtársaim is. Bibó Lajos hadnagy, Bicskei hadnagyúr és Thurzó hadnagyúr.

Nana: Mivel szogálhatok az uraknak?

Bibó: A sok buta paraszt, бүдős kommunista meg zsi-

dó után végre egy szép, fiatal és művelt nő társasága után vágyódnak.

Bicskei: Úgy mondják, a kisasszony a város ösztöndíjával Párizsban volt tanulmányúton, igaz ez?

Nana: Igaz.

Bicskei: Ó, Párizs, a szerelem fővárosa. (közelebb lép Nanához) Maga is megtanulta bizonyára a szerelem minden fortélyát. Engem is megtaníthatna rá.

Nana: Én a festőművészet mentem ki tanulmányozni, de azt se sokáig tanulmányozhattam. A háború kitörése után internáltak.

Bibó: Ez nem volt szép fölük. És mikor engedték haza?

Nana: Egy hónapja, hogy itthon vagyok.

Bicskei: Párizs után Szatymaz. Gondolom, szörnyű csereének érzi.

Nana: Ne felejtse el, hogy az internálótáborból jöttem. Bar ami azt illeti, itt se sokkal jobb a helyzet.

Bibó: Hogy érti ezt?

Nana: A franciák nem engedek be az édesanyámmal Szegedre. Itt vagyok tőle egy pár kilométerre és mégis olyan messze. Egyik francia internálótáborból a másikba kerültem.

Thurzó: Ez a piszkos vörösök miatt van. Na, de nem sokáig tart már az egész. Egytől-egyig mind felakaszszuk a bitang hazaáruikat.

Bibó: (a festményt nézi.) Mit akar ábrázolni ez a kép?

Nana: A világot olyannak, amilyen.

Bicskei: Hagyjuk a politikát, meg a művészetet. Egy szép és fiatal hölgy társaságában csak a szerelemről illik beszélni. (énekelni kezd) Parlez moi d'amour. Olyan szép a szemé, csak az zavar, hogy olyan átható a tekintete.

Nana: Festő vagyok. Ha a valóságot akarom ábrázolni a képeimen, a felszín mögé kell látnom.

Bicskei: A felszín most az én arcom és szemem. Mit láthat mögöttem? (Nana hallgat.) Csodálattal és rajongással.

Nana: Könyörtelenséget és kegyetlenséget.

Bicskei: Azt csak mások iránt. Az előbb akasztottunk fel néhány bitang hazaáruilól. Biztos azt látja a szememben. De ilyenkor még jobb a szerelem. Ugy-e magával tölthetem az éjszakát?

Nana: Nem, hadnagyúr.

Bibó: (eddig a festményt nézte, míg Thurzó körülnézett a szobában) Sehogy se értem ezt a képet. Nem ma gvarázná meg?

Nana: A világ térképét láthatja elmosódva a rajzon.

Bibó: És ez a pókhálószerűség, ami az egészet beborítja?

Nana: Az pókháló.

Bibó: Ennek a pókhálónak a központja, ha jól látom, Róma. Mit jelent ez?

Nana: Nincs semmi jelentősége. Ugyanúgy lehetne Párizs, vagy London is.

Bibó: Mért rajzolt éppen pókhálót?

Nana: Mert a pók befönja áldozatát és felfalja.

Bibó: Mit akar ezzel mondani?

Nana: Szimbólum.

Thurzó: Micsoda?

Bibó: Maradj veszteg. Egészen érdekes ez a szimbólika. Ahogy én kiveszem, ez itt Oroszország, így van?

Nana: Igen. Az ott Oroszország.

Bibó: A pók hálója itt szétszakadt. Ez az alak itt lefejt, szinte letépi magaról a hálóhurokat és a sárba tiporja. Felette: úde, levegős a kép. Ez mit jelent?

Nana: A hajnal attóri az éj sötétjét.

Bibó: Ertem. A szimbólika folytatódik. Az orosz forradalom megdönti a tőke hatalmát. Maga ezt tanulta Párizsban?

Nana: Ezt is és még sok mindent.

Thurzó: Mondtam én, piszkos ringyó ez, vörös cafat. (arcul üti)

Bicskei: Hagyd!

Bibó: (Nanához) Szóval igazak a hírek. Maga a direktoriumnak dolgozott.

Nana: Egy műkedvelő előadáshoz festettem díszletet. Tőlük kaptam a festéket is, meg kenyeret, hogy lei ne forduljak éhen.

Bibó: És maga azzal hálálja meg jótétéményüket, hogy ilyen földmennyényt fest. (letépi a vásznat az állványról, Thurzó rátapos.)

Nana: A képeim!

Thurzó: A sárban a helye, mint ahogy annak is, aki elkövette. Beszélt, te cafat, ki a kommunista még itt ebben a sárfészekben?

Nana: Senki. Nem ismerlek senkit.

Thurzó: Hazudsz! Nem volt elég a pofon, amit kaptál? Kaphatsz még tőlem.

Nana: Nem ismerlek kommunistát. Én se vagyok az.

Bibó: Hiába tagad. Ilyen szörnyű mázolmány csak kommunista csinálhat.

Nana: Nem vagyok kommunista.

Thurzó: Rongy cafat vagy! (hajánál fogva lehúzza a földre, a képhez) Mi készült Oroszországban? Ez a kicső alak itt lerázza a pók hálóját, mi? Mi ez, ha nem a bolsevizmus dicsőítése? Beismerem-e, hogy kommunista vagy?

Nana: Beismerem, csak engedjen el.

Bibó: (engedd el, Thurzó elengedi.) Na, idáig eljutottunk szépen. Most pedig gyorsan sorolja el, kik a kommunisták a faluban?

Nana: Nem tudom.

Thurzó: Azt akarod, hogy felfrissítem az emlékezőtehetséged. (közelebb feleje Nana hátrál)

Nana: Ne! (megfordul és ki akar szaladni, Thurzó előkapja a revolverét és lövi. Nana elesik az ajtóban)

Bicskei: (odalép hozzá, Megháit)

Bibó: Löttek a pásztorórának. Na menjünk, még sok a dolgunk.

László János